

Key words: *higher education, pedagogical professional training, research competence, quality of student pedagogical research, course work in pedagogy, method of analysis of categorical-conceptual apparatus, training-consultation.*

УДК 37.017.4-057.875:377.8(477.52)

Олена Козлова

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
ORCID ID 0000-0003-3094-5091

Юрій Бушнев

Сумський державний педагогічний
університет імені А.С. Макаренка
ORCID ID 0000-0003-3094-5091

DOI 10.24139/2312-5993/2017.10/209-219

ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ФОРМУВАННЯ ГРОМАДЯНСЬКОЇ ПОЗИЦІЇ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ У ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО КОЛЕДЖУ

У статті аналізуються сучасні тенденції формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності педагогічного коледжу. Розглянуто різні погляди вчених щодо педагогічних умов професійної підготовки учнів педагогічних вишів. Визначено, розкрито й обґрунтовано педагогічні умови формування громадянської позиції студентів педагогічного коледжу, що сприятимуть підвищенню рівня її сформованості.

Ключові слова: *педагогічний коледж, позанавчальна діяльність, громадянська позиція, майбутні вчителі, педагогічні умови формування громадянської позиції майбутніх учителів.*

Постановка проблеми. Аналіз проблеми формування громадянської позиції майбутніх учителів як у науковій педагогічній літературі, так і в освітній практиці засвідчив, що нині існує необхідність удосконалення освітнього процесу навчальних закладів у цілому та педагогічних зокрема в частині зазначеної проблеми.

Безперечною вимогою суспільства XXI ст. є знаходження балансу між запитамі роботодавців та пропозицією вишів щодо підготовки здобувачів вищої освіти. Назріла необхідність віднайти раціональне співвідношення між засвоєними знаннями, освоєними технологіями та вмінням і готовністю їх творчо використовувати у професійній діяльності. Освіта України постала перед історичним викликом. Реформування вітчизняної освіти в цілому та загальної середньої зокрема є нагальною потребою сьогодення. В. Кремень у «Національній доповіді про стан і перспективи розвитку освіти в Україні» акцентує увагу на тому, що зазнали трансформації як цільова спрямованість освіти, так і її зміст, організація

освітнього процесу, підходи до оцінювання результатів та якості освіти [3]. Названі особливості визначають необхідність розглядати громадянську активність учителя як основу Нової української школи та мотивацію до вдосконалення його професійної діяльності. Реформування середньої освіти певною мірою залежить від особистості вчителя, його поглядів, переконань, громадянської активності.

Створення у вищому навчальному закладі (зокрема в педагогічному коледжі) педагогічних умов, що забезпечать результативність процесу формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності, нині відбувається з урахуванням вітчизняної освітньої реформи.

Аналіз актуальних досліджень. Проблема формування громадянської позиції майбутніх учителів у процесі професійної підготовки є предметом дослідження вітчизняних та зарубіжних науковців. Вивчаються такі питання: педагогічні засади формування громадянської позиції студентської молоді (О. Кафарська, О. Кирилович та ін.); напрями громадянської соціалізації студентів (В. Шабанов та ін.); питання громадянської освіти (І. Галактіонова, Т. Ладиченко, О. Мальцева та ін.); педагогічні умови (А. Ашерів, А. Аюрзанайн, В. Зінченко, Є. Іванченко, П. Підкасистий, О. Федорова та ін.), організаційно-педагогічні умови (Н. Житник, А. Зубко, Б. Чижевський та ін.), педагогічні умови громадянського виховання особистості (В. Астахова, Є. Берднікова, І. Бех, Т. Гребеник, О. Козлова, І. Молодцова та ін.); формування громадянських цінностей особистості (Л. Корінна та ін.) та громадянської позиції (Н. Корпач, Н. Курилюк, Т. Мірошина, М. Чельцов та ін.); управління громадянським вихованням студентської молоді (Т. Гребеник, О. Козлова та ін.); шляхи формування громадянської позиції студентів у вищій школі (А. Рокіцька та ін.). Однак, проблема використання педагогічних умов формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності педагогічного коледжу в наукових розвідках дослідників не знайшла свого ґрунтовного розгляду.

Мета статті – визначити та розкрити педагогічні умови формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності педагогічного коледжу.

Для досягнення поставленої мети та відповідних завдань нами використано комплекс **методів дослідження**, серед яких теоретичні (аналіз, синтез, порівняння, зіставлення різних поглядів науковців на проблему дослідження, узагальнення) та емпіричні (педагогічне спостереження, анкетування).

Виклад основного матеріалу. Освітній процес у сучасному розумінні охоплює навчання, виховання та розвиток. «Виховний процес буде невід'ємною складовою всього освітнього процесу й орієнтуватиметься на загальнолюдські цінності, зокрема морально-етичні (гідність, чесність,

справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей), соціально-політичні (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довілля, повага до закону, солідарність, відповідальність)» [5, 21]. Поділяємо думку автора, але зауважимо, що зазначені людські цінності завжди були у пріоритеті виховання учнівської молоді. Реалізувати поставлені в ході реформування середньої освіти задачі спроможні освітяни, які мають достатній рівень готовності до зазначених у нормативних документах змін, сформовану громадянську позицію та мотивовані на підвищення її рівня впродовж професійної діяльності [3].

Формування громадянської позиції майбутніх учителів базується на низці педагогічних умов, які є провідними у професійній підготовці майбутніх учителів та забезпечать результативність зазначеного процесу. «Незаперечним є те, що реалізація процесу громадянського виховання студентів вищого навчального закладу вимагає створення таких умов, які дозволили б ефективно вирішувати поставлену перед вищою школою мету – виховати свідомого громадянина держави, а не лише фахівця вузької спеціалізації» [2, с. 49].

Загальновідомо, що умова – це філософська категорія, яка відображає універсальні відношення речей до тих факторів, завдяки яким вона виникає та існує. Це явище, яке створює можливості або детермінує причини, тобто зміна одних явищ спричиняє зміну інших. Водночас, з огляду на досить широкий спектр тлумачень означеного поняття вченими в науковій та довідковій літературі, розглянемо деякі з них.

На думку В. Полонського, умова – це «сукупність змінних природних, соціальних, зовнішніх та внутрішніх впливів, що впливають на фізичний, психічний, моральний розвиток людини, її поведінку; виховання й навчання, формування особистості» [5, 247].

Ю. Бабанський педагогічними умовами називає «обставини, за яких компоненти навчального процесу (навчальний предмет, викладання і навчання) представлені у взаємодії та дають можливість викладачеві плідно викладати й керувати навчальним процесом, а студенту – успішно вчитися» [1, 125].

Н. Костриця визначає педагогічні умови як певні обставини, створені зусиллями колективу для оптимізації освітнього процесу, як систему органічно пов'язаних між собою практичних дій, спрямованих на вирішення конкретних педагогічних завдань [4].

Розглядаючи освітній процес педагогічного коледжу в цілому та позанавчальну діяльність зокрема, слід зазначити, що сутність педагогічних умов формування громадянської позиції майбутніх учителів полягає у створенні й підтримці означеного процесу як цілісної системи. На нашу думку, педагогічні умови – це комплекс свідомо визначених

взаємообумовлених та взаємозалежних складників даної системи, а саме: методи і форми, організаційні й мотиваційні заходи (індивідуальні завдання, реалізація молодіжних ініціатив та проектів, проведення промоакцій та ін.) тощо. Прагнення майбутніх учителів до особистісного зростання через професію стає спонукальним у формуванні їхньої громадянської позиції, у підвищенні рівня її сформованості.

З метою визначення педагогічних умов, за яких процес формування громадянської позиції майбутніх викладачів у позанавчальній діяльності педагогічного коледжу відбуватиметься ефективно й матиме очікуваний результат, нами було проведено опитування учасників освітнього процесу, які задіяні в підготовці майбутніх учителів (52 респонденти: заступники з виховної роботи, керівники гуртків, куратори академічних груп, викладачі, лідери студентського самоврядування). Освітням пропонувалося назвати педагогічні умови, які, на їхню думку, сприятимуть формуванню громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності педагогічного коледжу.

За результатами анкетного опитування було відібрано 15 педагогічних умов, зокрема, більшість вказала такі: усвідомлення викладачами й студентами необхідності підвищення власного рівня сформованості громадянської позиції (64 %), спрямованість змісту позанавчальних заходів на формування громадянської позиції майбутніх учителів (фахівців) (58 %), залучення студентів до створення середовища, сприятливого формуванню громадянської позиції майбутніх учителів (57 %), організація продуктивного спілкування майбутніх учителів із учасниками освітнього процесу в закладі (55 %), підвищення рівня зайнятості студентів у позанавчальній діяльності шляхом акцентування уваги на організації даного процесу при плануванні виховної роботи закладу (53 %), участь студентів у заходах громадських організацій (51 %), моделювання практичних ситуацій із професійної діяльності (47 %), залучення студентів до самостійної організації заходів у позанавчальний час через діяльність студентського самоврядування (44 %), залучення майбутніх учителів до волонтерської діяльності (36 %), усвідомлення студентами значущості процесу формування громадянської позиції майбутнього вчителя (31 %), активна участь студентів у діяльності студентського самоврядування (28 %), участь майбутніх учителів у реалізації проектів громадських організацій, громадських фондів, ініціативних груп тощо (25 %), організація саморозвитку, самоорганізації, самовиховання майбутніх учителів під час навчання (23 %), участь у позанавчальних заходах різного рівня організації (19 %), створення позитивного морально-психологічного клімату в позанавчальній діяльності навчального закладу (16 %).

У процесі експериментальної роботи ми поділяли думки респондентів, що виокремлені педагогічні умови можуть позитивно впливати на формування громадянської позиції майбутніх учителів у процесі позанавчальної діяльності педагогічного коледжу. Але, оскільки всі означені умови врахувати неможливо, то експериментальним шляхом ми визначили такі педагогічні умови, які оптимально впливають на перебіг зазначеного процесу, зокрема ті, що знаходяться на перших позиціях сформованого рейтингу.

Щодо виокремлення першої педагогічної умови – *усвідомлення викладачами і студентами необхідності підвищення власного рівня сформованості громадянської позиції*, – ми спиралися на положення про вагому роль саме позитивної мотивації викладачів, працівників і студентів (майбутніх учителів) у досягненні результативності процесу формування громадянської позиції здобувачів вищої освіти. З'ясовано, що важливим завданням професійної підготовки майбутніх учителів є усвідомлення педагогічної проблеми формування їхньої громадянської позиції та їхня готовність діяти професійно відповідно до вимог суспільства. У контексті європейського вибору держави учитель має бути високосвідомим громадянином із активною громадянською та професійною позицією, пропагувати демократичні цінності й бути оптимістом. Переконані, що зазначена педагогічна умова може бути реалізована через авторський спецкурс для викладачів, працівників, кураторів академічних груп та представників студентського самоврядування «Формування громадянської позиції майбутнього вчителя в позанавчальній діяльності» (28 год.).

Завданнями спецкурсу є: формування уявлень про Нову українську школу; розкриття теоретичних аспектів формування громадянської позиції особистості, організації процесу формування громадянської позиції майбутніх учителів; особливості формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності педагогічного коледжу; розгляд студентського самоврядування та громадської організації як один із аспектів формування громадянської позиції майбутнього вчителя; діагностування рівня сформованості громадянської позиції здобувачів вищої педагогічної освіти; залучення слухачів спецкурсу до ініціювання молодіжних проектів, участі в конференціях, семінарах, молодіжних акціях та флеш-мобах.

У межах реалізації спецкурсу передбачені як традиційні, так і інноваційні лекції, а саме: проблемна, бінарна, прес-конференція, діалог. Практичні заняття зорієнтовані на проведення семінарів, круглих столів, диспутів. У процесі викладання спецкурсу застосовуються такі методи формування громадянської позиції майбутніх учителів: молодіжні проекти, педагогічні тренінги громадянського спрямування, імітаційного моделювання, дискусій тощо. З'ясовано, що таке методичне забезпечення

сприятиме підвищенню рівня сформованості громадянської позиції викладачів, кураторів академічних груп, студентських лідерів; акцентуванню уваги громадськості на проблемах громадянського суспільства та спонуканню до пошуку механізмів підвищення рівня сформованості громадянської позиції в майбутніх педагогів; підвищенню рівня організації процесу формування громадянської позиції студентів педагогічного коледжу й рівнів їхньої професійної компетентності.

Отже, на нашу думку, з метою ефективного формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності педагогічного коледжу необхідно використовувати можливості успішної організації даного процесу на всіх його етапах. Усвідомлення викладачами й студентами необхідності підвищення власного рівня сформованості громадянської позиції є одним із основних інструментів зазначеного процесу.

З метою визначення другої педагогічної умови (*спрямованість змісту позанавчальних заходів на формування активної громадянської позиції майбутніх учителів*) за участю студентського самоврядування та представників молодіжних громадських організацій розроблено нормативний документ – «Дорожня карта щодо формування активної громадянської позиції майбутніх учителів». Її мета: сприяння вихованню громадянського суспільства в Україні, залучення студентської молоді, зокрема, педагогічних коледжів, до процесу розбудови громадянського суспільства в країні, забезпечення позитивної динаміки залучення молоді, особливо майбутніх учителів, до активної участі у громадській діяльності, підвищення рівня сформованості громадянської позиції майбутніх учителів.

Щодо формування громадянської позиції майбутніх учителів у процесі позанавчальної діяльності педагогічного коледжу, то в «Дорожній карті» визначено пріоритетні інструменти, використання яких, на нашу думку, забезпечить результативність означеного процесу: програма громадянського виховання майбутніх учителів у позанавчальній діяльності на весь термін навчання; активна діяльність студентського самоврядування; розробка цілісної траєкторії професійного розвитку майбутнього вчителя на 5 років; міжнародна студентська співпраця; доброчесність та протидія корупції; співпраця з громадськими організаціями. Після затвердження «Дорожньої карти» у відповідному визначеному порядку функції координатора щодо реалізації та впровадження в практику вишу даного нормативного документа педагогічного коледжу виконує заступник директора з виховної роботи за тісної співпраці зі студентським активом як закладу, так і груп. Планування роботи закладу в цілому та позанавчальної діяльності зокрема відбувається з урахуванням стратегій «Дорожньої карти». Очікуваними показниками її реалізації є підвищення рівня сформованості громадянської позиції майбутніх учителів у процесі позанавчальної діяльності педагогічного коледжу.

Зауважимо, що друга педагогічна умова передбачає доповнення змісту плану виховної роботи закладу, зокрема педагогічного коледжу, та організації позанавчальної діяльності в педагогічному коледжі заходами, що мають потенційні можливості для формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності закладу вищої педагогічної освіти; розвитку студентського об'єднання «Громадянська позиція сучасного вчителя», що передбачає поглиблення наукових та практичних знань, забезпечує розуміння стратегічних проблем освітньої галузі та усвідомлення необхідності формування громадянської позиції майбутніх учителів у процесі навчання в педагогічних коледжах.

Третьою виокремленою нами педагогічною умовою, яка має сприяти ефективному формуванню громадянської позиції майбутніх учителів, є *залучення студентів до створення середовища, сприятливого ефективності процесу формування громадянської позиції майбутніх учителів*. На нашу думку, тільки під час безпосередньої участі в організації позанавчальних заходів даного спрямування майбутні викладачі зможуть зацікавитися даним напрямом роботи, відчутти власні сильні і слабкі сторони щодо формування громадянської позиції, побачити й зрозуміти, які завдання їм під силу, а для розв'язання яких їм ще потрібно працювати над собою, формуючи власну громадянську позицію. Отже, ефективність формування громадянської позиції майбутніх учителів у педагогічному коледжі під час позанавчальної діяльності може здійснюватися за умови й цілеспрямованості всіх видів заходів, їхньої узгодженості з освітнім процесом у цілому.

Важливим є залучення студентського об'єднання як групи здобувачів вищої освіти, що об'єдналися за власним бажанням із метою спільної діяльності з певного напрямку, а саме – розвитку громадянської позиції. Організація діяльності студентського об'єднання «Громадянська позиція сучасного вчителя» призначена для створення третьої педагогічної умови щодо підготовки майбутніх учителів та формування їхньої громадянської позиції. План заходів даної спільноти розраховано на 60 годин. Обсяг матеріалу, який отримують майбутні вчителі внаслідок його успішного засвоєння, може забезпечити розуміння стратегічних проблем освітньої галузі, допоможе в конструюванні та проектуванні професійної кар'єри майбутніх учителів.

План заходів студентського об'єднання включає чотири взаємопов'язані змістові розділи. Перший модуль «Формування громадянської позиції майбутніх учителів як соціально-педагогічна проблема» охоплює такі питання: історія розвитку понять «громадянське суспільство», «громадянин», «громадянська позиція», громадянська позиція як об'єкт сучасного наукового дослідження вітчизняних науковців, аналіз змісту та ролі громадянської позиції майбутнього вчителя в умовах сьогодення, розгляд компонентів громадянської позиції майбутнього

вчителя (мотиваційно-ціннісний, знаннево-інформаційний, діяльнісно-поведінковий), сучасні вимоги до сформованості громадянської позиції майбутнього вчителя та ін.

У процесі вивчення другого модуля «Соціальний аспект формування громадянської позиції майбутнього вчителя» розглянуто низку питань: вимоги до рівня професіоналізму майбутнього вчителя, значення впливу теоретичних знань та практики володіння спеціальними педагогічними технологіями на рівень сформованості громадянської позиції майбутніх учителів, представлення різних поглядів на професію вчителя та факторів, які підтверджують вагому роль педагога в суспільстві, обговорення й аналіз альтернатив щодо образу майбутнього вчителя, його громадянської позиції, значення освітніх новацій у процесі формування громадянської позиції майбутнього вчителя, аналіз перебігу суспільно-політичних процесів, тенденція зростання зареєстрованих громадських об'єднань та ін.

У третьому модулі «Педагогічний аспект формування громадянської позиції майбутнього вчителя в позанавчальній діяльності» акцентовано увагу на таких проблемах: корпоративна культура педагогічного коледжу, педагогічні якості, сприятливі для формування громадянської позиції здобувачів вищої освіти педагогічних навчальних закладів, новації в підходах та методології педагогічної діяльності майбутнього вчителя Нової української школи, сукупний образ майбутнього викладача – акценти, суперечності, очікування суспільства від учителя сучасної вітчизняної школи та ін.

Четвертий модуль «Особистісний аспект формування професійного іміджу сучасного вчителя» представлено такими питаннями: теоретичні та практичні аспекти самоорганізації як механізму побудови особистісної та професійної траєкторії майбутнього вчителя, теоретичні основи самоорганізації, тайм-менеджмент для майбутнього вчителя, організація професійної педагогічної діяльності та особистісного розвитку майбутнього вчителя під час навчання в педагогічному коледжі, актуалізація самомотивації майбутнього вчителя з метою підвищення професійного рівня та рівня сформованості громадянської позиції, стратегія самопросування у професійній кар'єрі, ефективна самопрезентація (прийоми й методи) та ін.

План заходів студентського об'єднання представлено теоретичними та практичними блоками, а також самостійною роботою та охоплює, окрім лекційних занять, семінари, тренінги та індивідуальну роботу. Остання здійснюється під керівництвом наставника (куратора академічної групи чи класного керівника, керівника гуртка, викладача та ін.).

У межах своєї діяльності дане студентське об'єднання сприяє формуванню громадянської позиції майбутніх учителів і розвитку їхньої професійної самостійності, а також забезпечує вдосконалення педагогічної майстерності.

Вважаємо, що до процесу формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності навчального закладу мають бути залучені не тільки студенти, а й освітяни-практики. У процесі проходження педагогічної практики вони мають спільно дискутувати, спілкуватися, обговорювати, пропонувати, працювати в команді тощо. Зазначимо, що сформованість громадянської позиції студента не відбувається спонтанно, дана якість розвивається поступово, в освітньому процесі в цілому й позанавчальній діяльності зокрема. Отже, планова діяльність щодо реалізації процесу формування громадянської позиції майбутніх учителів із першого курсу до завершення навчання дозволить досягти результативності.

Таким чином, у позанавчальній діяльності педагогічного коледжу виокремлюються заходи, які забезпечують переважно теоретичну підготовку студентів із питань формування їхньої громадянської позиції. Звісно, насамперед, у студентів педагогічних коледжів формуються теоретичні знання щодо громадянського суспільства та громадянської позиції особистості. Саме тому на першому курсі серед заходів громадянської спрямованості переважають саме ті, де студенти поповнюють багаж власних теоретичних знань. Практична підготовка в ході позанавчальної діяльності майбутніх учителів відбувається поетапно. Адаптуючись до навчання в коледжі, студенти долучаються більш активно до студентського життя закладу в позанавчальний час, беруть участь в організації позанавчальних заходів. Як результат, з'являється власна ініціатива й бажання її реалізувати. У межах нашого дослідження зазначимо, що теоретичні знання і практичні вміння є тісно взаємопов'язаними й доповнюють одне одного.

Висновки та перспективи подальших наукових розвідок. Таким чином, визначено такі основні педагогічні умови формування громадянської позиції майбутніх учителів, які слід враховувати при розробці моделі формування громадянської позиції майбутніх учителів у позанавчальній діяльності педагогічного коледжу, а саме: усвідомлення викладачами й студентами необхідності підвищення власного рівня сформованості громадянської позиції, спрямованість змісту позанавчальних заходів на формування активної громадянської позиції майбутніх учителів, залучення студентів до створення середовища, сприятливого ефективності процесу формування громадянської позиції майбутніх учителів. З'ясовано, що в педагогічній літературі не достатньо приділено увагу розгляду досліджуваного феномену саме в позанавчальній діяльності педагогічного коледжу, що робить подальші наукові розвідки в означеному напрямі перспективними.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабанский, Ю. К. (1982). *Оптимизация учебно-воспитательного процесса*. М.: Просвещение (Babanskyi, Yu. K. (1982). *Optimization of the educational process*. М.: Enlightenment).
2. Козлова, О. Г., Гребеник, Т. В. (2010). Педагогічні умови реалізації процесу громадянського виховання студентів вищого навчального закладу. *Теоретичні питання культури, освіти та виховання*, 42, 49–53 (Kozlova, O. H., Hrebennyk, T. V. (2010). Pedagogical conditions of realization of the process of citizenship education of the students of the higher education institution. *Theoretical issues of culture, education and upbringing*, 42, 49–53).
3. Концепція «Нова школа. Простір освітніх можливостей» (Concept “New School. Space of educational possibilities”). Retrieved from: http://kubg.edu.ua/images/stories/Departaments/Anonces/2016/nova_shkola_proekt.pdf.
4. Костриця, Н. М. (2002). *Формування українського професійного мовлення у студентів вищих навчальних закладів економічної освіти України* (автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.02). Київ (Kostrytsia, N. M. (2002). Formation of Ukrainian professional speech of students of higher educational establishments of the economic specialization in Ukraine (PhD thesis abstract). Kyiv).
5. Полонский, В. М. (2004). *Словарь по образованию и педагогике*. М.: Высшая школа (Polonskyi, V. M. (2004). *Dictionary on education and pedagogy*. М.: Higher school).

РЕЗЮМЕ

Козлова Елена, Бушнев Юрий. Педагогические условия формирования гражданской позиции будущих учителей во внеучебной деятельности педагогического колледжа.

В статье анализируются современные тенденции формирования гражданской позиции будущих учителей во внеучебной деятельности педагогического колледжа. Рассмотрены разные взгляды ученых относительно педагогических условий профессиональной подготовки учащихся педагогических вузов. Определены и раскрыты педагогические условия формирования гражданской позиции студентов педагогического колледжа, которые будут способствовать повышению уровня ее сформированности.

Ключевые слова: педагогический колледж, внеучебная деятельность, гражданская позиция, будущие учителя, педагогические условия.

SUMMARY

Kozlova Olena, Bushnev Yurii. Pedagogical conditions of formation of the future teachers' civic position in extracurricular activities of the pedagogical college.

The purpose of this article is to identify and disclose pedagogical conditions of formation of the future teachers' civic position in extracurricular activities of the pedagogical college. The modern tendencies of formation of the future teachers' civic position in the extracurricular activity of the pedagogical college are analyzed in the article. Different views of scholars concerning pedagogical conditions of higher education graduates' professional training, in particular, at pedagogical colleges, are considered. The pedagogical conditions of formation of the civic position of the pedagogical college students, which will increase its formation level are determined and solved. The essence of the pedagogical conditions of formation of the future teachers' civic position in creating and maintaining this process as a holistic system is revealed.

The participants survey in the educational process that were directly involved in the future teachers' training in order to identify pedagogical conditions that would contribute to the formation of the future teachers' civic position in extracurricular activities of the pedagogical college was conducted by the article authors. According to the results, three main pedagogical conditions have been determined, which optimally influence formation of the future teachers' civic position: the teachers' and students' awareness in increasing their own civic position formation level, the content orientation of extracurricular activities on formation of the future teachers' active civic position, students involvement in the environment creation, favourable formation of the future teachers' civic position.

The article also focuses on the application of the "Road map for the formation of the future teachers' active civic position", organization of the student association "Modern Teacher Civic Position", whose activities include four interrelated content sections. Formation of the students' civic position is gradual.

It is concluded that coverage of this issue in the pedagogical literature concerning the extracurricular activity of the pedagogical college is incomplete, which makes further research in this direction perspective.

Key words: *pedagogical college, extracurricular activities, civic attitudes, future teachers, pedagogical conditions.*

УДК 378.141:811.112.2:379.85(045)

Яна Окопна

Київський національний лінгвістичний університет

ORCID ID 0000-0001-9549-4637

DOI 10.24139/2312-5993/2017.10/219-229

ВПРАВИ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ НІМЕЦЬКОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В ГОВОРІННІ ТА ПИСЬМІ МАЙБУТНІХ ТУРИЗМОЗНАВЦІВ: ІЗ ДОСВІДУ ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНОЇ РОЗРОБКИ

Стаття ґрунтується на результатах аналізу робіт зарубіжних і вітчизняних учених, присвячена проблемам формування іншомовної комунікативної компетентності у продуктивних видах мовленнєвої діяльності. Представлено результати експериментального комбінованого дистанційного професійно орієнтованого навчання другої іноземної мови майбутніх працівників туристичної сфери в межах аудиторної та позааудиторної самостійної роботи із залученням системи Moodle. Охарактеризовано з теоретико-методичної точки зору технічно-опційні переваги мережної підтримки навчально-виховного процесу з формування професійно орієнтованої німецькомовної компетентності у продуктивних видах мовленнєвої діяльності та зазначено передумови реалізації такого навчання. У статті проаналізовано алгоритм вивчення другої іноземної мови у процесі викладання в умовах нелінгвістичного вищого навчального закладу, виокремлено прийоми, які оптимізують процес навчання.

Ключові слова: *друга іноземна мова, комбіноване дистанційне навчання, мережева підтримка, нелінгвістичний вищий навчальний заклад, фахівці сфери міжнародного туризму.*